

TVRĐAVA SV. NIKOLA ISPRED ULAZA U ŠIBENSKU LUKU

Događaj koji je potaknuo gradnju jedne od najvrednijih i najljepših hrvatskih utvrda, utvrde Sv. Nikole na ulazu u šibensku luku, zbio se u svibnju 1522. godine. Tada je velika vojska hercegovačkog sandžaka sa 25.000 vojnika i s mnoštvom topova, pod zapovjedništvom Husrevbega, počela opsjedati Knin. Nakon nekoliko juriša, branitelji su pod zapovjedništvom Mihajla Vojkovića uvidjeli da se ne mogu obraniti i predali su se 28. svibnja da bi zaštitili civile. Na glas o padu Knina Skradinjani su napustili svoje slabo utvrđeno i još slabije opskrbljeno mjesto te pobjegli na more ili u Šibenik koji je više od stoljeća bio pod mletačkom upravom. Tako su Turci bez ikakva napora došli u Skradin i Šibenik se našao u potpunom okruženju. Iako su Turci tumačili da osvajaju samo područja kojima vlada hrvatsko-ugarski kralj, Šibenčane je najviše plašila mogućnost da Turci morskim putem, kroz kanal Sv. Ante, uspostave vezu sa Skradinom i zaleđem. Stoga su zamolili mletačke vlasti da njihov grad što bolje utvrde, posebno s morske strane. Mletačko je plemićko vijeće prihvatilo zahtjeve Šibenčana i ocijenilo da je vrlo važno ojačati obranu ulaska u šibensku luku gradnjom jače utvrde u kanalu Sv. Ante. Ocijenili su da se ne smije dopustiti osvajanje Šibenika jer, kako su tvrdili, tko drži Šibenik taj je gospodar tog dijela Jadrana.

Ipak od odobrenja do gradnje morske tvrđave proći će još dosta vremena i valja objasniti zašto je taj grad bio toliko važan ondašnjim gospodarima Jadranskog mora da su bili spremni sačuvati ga na svaki način. Šibenik je naime smješten u potopljenom ušću rijeke Krke i jedini je ulaz u luku uski 2,5 km dug kanal koji su u 14. i 15. stoljeću kontrolirale dvije

ST NICHOLAS FORTRESS AT THE ENTRANCE TO THE ŠIBENIK PORT

The Fortress of St Nicholas, built at the entrance of the St Anthony channel in front of the Šibenik port, was built by Venetians in the sixteenth century to prevent Turkish boats from reaching the port. The fortress is one of the most valuable and best preserved examples of defense architecture in Dalmatia. It is made of brick because this material was considered to be most resistant to cannon balls, while the foundations are made of stone. Although defense capabilities of the fortress have never been tested in military operations, the structure still proved successful in protecting the city from sea-bound enemy attacks. During the centuries of use the structure served to various armies and has undergone a number of renovations, some of them made necessary because of the development of arms. It was completely abandoned by the military in 1979 and has been in renovation ever since. However, due to the scope and cost of works, the renovation activities are advancing quite slowly. The renovation effort is also hindered by the fact that the future use of the fortress is still quite uncertain.

torete na njegovu kraju, između kojih se za sprečavanje prolaza brodova razapinjao lanac.

Iako se kao utvrđeno mjesto razvio mnogo prije, Šibenik se u pisanim izvorima prvi put spominje tek 1066. godine, a njegovo je jačanje povezano s nastojanjem Petra Krešimira IV. da s pomoću hrvatskih gradova stvori protutežu bizantskim gradovima u Dalmaciji. Krešimir boravi u

utvrđenom kaštelu Sv. Mihovila (prvog zaštitnika Šibenika), a ta se utvrda poslije zvala Sv. Ana da bi joj nedavno opet bio vraćen najstariji povijesni naziv. Poslije se vlast nad Šibenikom mijenja u skladu sa sudbinom ostalih dijelova Dalmacije, pa Šibenikom vladaju naizmjenice hrvatsko-ugarski kraljevi, kneževi Šubići, bosanski kraljevi i Venecija. Velika je vrijednost Šibenika u

Prikaz Šibenika iz 17 stoljeća (iz djela *Viaggio da Venetia a Cistantinopoli* G. Rosacia). U donjem dijelu je tvrđava Sv. Nikola

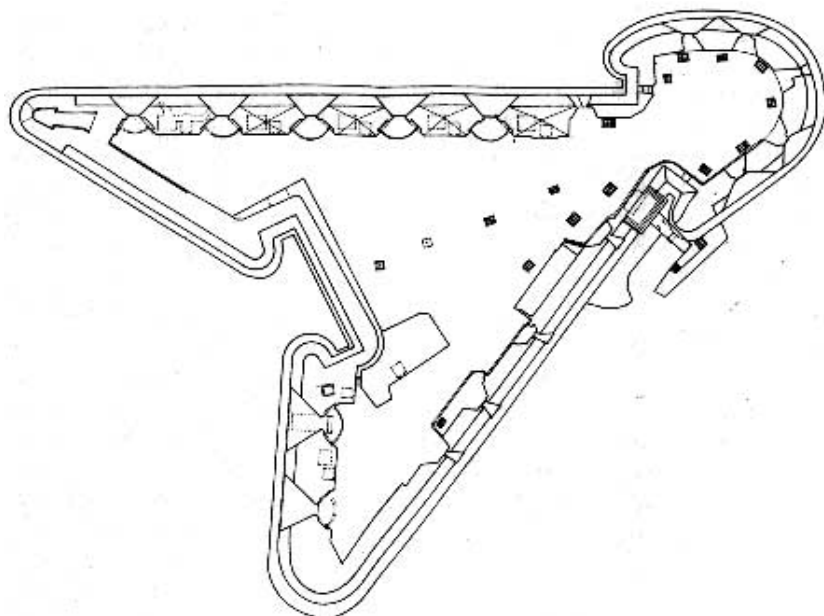
njegovoj zaštićenoj luci te u velikim pličinama na njegovoj južnoj strani na kojima se proizvodi sol, važan trgovački artikl i temelj kasnijega

ćima gdje su bile crkvice Sv. Andrije (to je današnja Jadrija i nije više otok) na zapadnoj i Sv. Nikole na istočnoj strani ulaska u kanal. U

dašnjega benediktinskog samostana. Redovnici su se preselili u grad nakon rušenja samostana tijekom mletačkog osvajanja početkom 15. stoljeća. Potpuno je nepoznat i izgled crkve i samostan jer su kasnijom gradnjom tvrđave srušeni svi njihovi ostaci.

Gradnju tvrđave na otoku Ljuljevcu mnogi zagovaraju, ali je njezina gradnja aktualizirana 1539. godine kada u Dalmaciju dolaze dva istaknuta vojna inženjera, oba iz obitelji Sanmichelli. Riječ je o starijem Michelu i njegovu nećaku Gian Girolamu. Upravo je Gian Girolamo izradio program svih potrebnih radova za poboljšanje postojećih fortifikacija i izgradnju novih za obranu Šibenika. Predložio je gradnju tvrđave na brdu na kojem je bila crkvice Sv. Ivana, jer to brdo dominira nad uzvisinom na kojoj je tvrđava Sv. Mihovila. Za gradnju tvrđave u kanalu Sv. Ante, mlađi je Sanmichelli također predložio otočić Ljuljevac.

Njegov je program mletačka vlast prihvatila u cijelosti i realizacija je odmah počela. Kako je obrana s morske strane imala prvenstvo, po-

Tlocrt terase tvrđave

šibenskog prosperiteta. Šibenčani su bili poznati i kao smioni pomorci, a nerijetko su se bavili i unosnim gusarenjem.

Pošto je Ladislav Napuljski 1409. prodao Mlečanima Dalmaciju, Mlečani su odlučili zauzeti Šibenik. Nakon dugogodišnje opsade, ponajprije s morske strane, grad je konačno kapitulirao 1412. godine i otad će biti pod vlašću Mlečana do pada Mletačke Republike te nakon kratkotrajne francuske uprave pod vladavinom Austrije sve do uspostave Jugoslavije nakon Prvog svjetskog rata.

U vrijeme kad su se Turci Šibeniku približili na samo 10 kilometara i kad su mu zaprijetili s morske strane, prve je ideje o gradnji čak dviju morskih tvrđava na ulazu u kanal Sv. Ante iznio 1524. Bernardin Baglion, kojega je mletačka vlast poslala da pregleda obrambene sposobnosti dalmatinskih gradova. On je predlagao gradnju tvrđava, na otočići-

vrijeme kada M. Baglion obilazi moguće lokacije, crkva Sv. Nikole na otoku Ljuljevcu je u ruševnom stanju, a ruševne su i zgrade neka-

Tvrđava Sv. Nikole snimljena s mora

čelo se s izgradnjom tvrđave na mjestu porušenog samostana jer za realizaciju drugih prijedloga iz programa jednostavno nije bilo dovoljno novca.

Dugo se smatralo da je projekte za tvrđavu Sv. Nikole izradio stariji Sanmichelli, a da je Gian Girolamo samo nadzirao građenje. No u posljednje je vrijeme s velikom sigurnošću ustanovljeno da je upravo on i projektirao i vodio izgradnju. Inače je Michele Sanmichelli (1484.-1559.) bio glavni predstavnik manirizma u arhitekturi, a gradio je brojne utvrde po Dalmaciji. Osim za tvrđavu Sv. Nikola pripisivali su mu se i projekti za kopnena vrata u Zadru (Porta teraferma), a zna se da je i jedno i drugo gradio Gian Girolamo, kojemu se također pripisuju i gradska vrata uz šibensku katedralu te loža i zgrada gradske straže u Zadru.

Gian Girolamo Sanmichelli (1513.-1558.) novu je tvrđavu počeo graditi 1540. godine. Projektirao ju je kao čvrstu i sigurnu građevinu koja prati ondašnje suvremene tokove građenja vojnih građevina. Ako se ta tvrđava usporedi s ondašnjim tvrđavama građenim na Mediteranu, na tvrđavi Sv. Nikole mogu se pronaći sva dostignuća u projektiranju i građenju fortifikacijskih građevina Cinquecenta. Čak se neka rješenja ovdje pojavljuju i prvi put, poput "klijesta" koja se nalaze između polubastiona, smještenih prema južnom dijelu tvrđave.

O izgradnji tvrđave postoji jedan dokument iz 1540. godine koji do detalja opisuje građenje i mjere nove građevine. Kako je to vrijeme početka izgradnje, riječ je o svojevrsnom tehničkom opisu. Kada je tvrđava završena ne može se pouzdano ustanoviti. Zna se da je već 1544. godine na nju postavljen kastelan, što znači da je bila djelomično izgrađena, ali ne i završena. No za fortifikacijske se građevine nikada ne može reći da su u cijelosti završene jer se

Prilaz tvrđavi s kopnene strane

uvijek prilagođavaju napretku ratne tehnike i usavršavanju topničkog oružja.

Kako je otočić Ljuljevac male površine, gradnja tvrđave iziskivala je rušenje svih ostataka samostana jer je zauzimala veći dio otoka. Ipak južni je dio otoka, onaj koji se gotovo dodiruje s otokom koji je bliži kopnu, ostao neizgrađen. Za rušenje crkvice trebao se tijekom građenje

izvještaju Senatu 1542., Gian Girolamo se žalio da mu nedostaje građevnog materijala, ponajprije sedra, vapno, cigla i drvo te razni alati potrebni za građenje. Ako se osigura novac doveli bi se prijeko potrebni klesari za klesanje kamena na gradilištu i za vađenje i obradu sedre koja se dopremala s rijeke Krke. Naime, tvrđava se u donjem dijelu gradila od kamena, a u preostalom dijelu od

Između krakova "klijesta" tvrđave

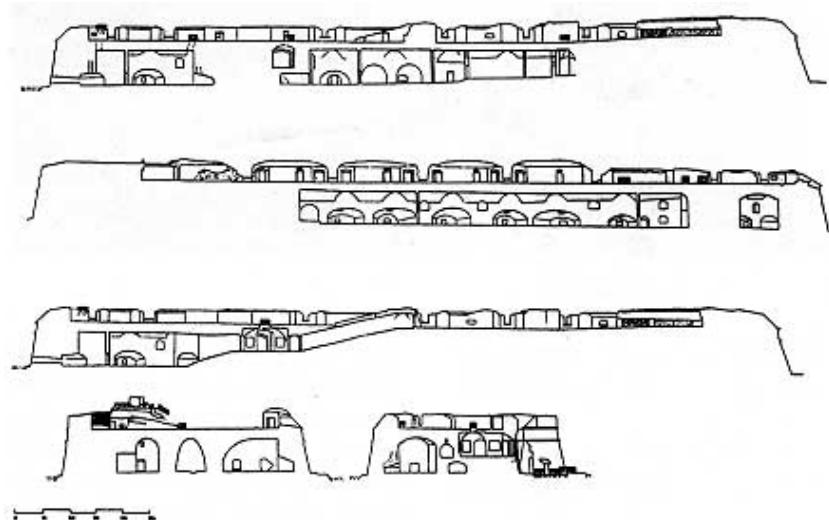
odlučiti voditelj radova, što svakako znači da je Gian Girolamo stvarni projektant koji je u skladu s uvjetima na gradilištu prilagodio i mijenjao prijašnje planove. Voditelj je ipak crkvicu srušio, ali je zato na terasi tvrđave izgradio istoimenu crkvicu u obliku kapelice. U

cigle. Cigla je upotrijebljena stoga što mnogo bolje amortizira topovske granate od kamena, a sedra zbog svoje male težine u svodovima unutar tvrđave. Inače tvrđava je Sv. Nikole, zajedno s kopnenim vratima u Zadru, jedina utvrđena građevina u Dalmaciji građena ciglom.

Ondašnji knez i kapetan Šibenika nakon povratka u Mletke 1547. tvrdi da će cijena tvrđave kada bude završena iznositi više od 20.000 dukata, što je zaista mnogo kada se zna da je

spominje svjetlarnike ni kako se prostor ventilira. Ipak iz opisa saznajemo da je posadu tvrđave sačinjavalo 25 vojnika i pet topnika. Na čelu je kastelan koji se redovito bira iz redova

nika i njegove luke iz druge polovice 16. stoljeća na kojima se redovito prikazuje i tvrđava Sv. Nikole. Na svim je crtežima tvrđava moćna građevina trokutasta oblika, a u donjim su dijelovima topovski otvori. Na terasi tvrđave crtane su mnoge građevine za smještaj posade i kapela na torionu. U usporedbi s osnovnim zamislama projektanta i voditelja izgradnje na početku građenja s prikazima s kraja 16. i početka 17. stoljeća te sadašnjim stanjem može se reći da je tvrđava sagrađena prema autorovim zamislama. Svoj je oblik sačuvala do danas, uz neznatne promjene dijela pod svodovima, gotovo nikakve u međuprostoru u kojem je ulaz u dvoranu, a znatne promjene na terasi.

Presjeci kroz tvrđavu Sv. Nikola

cijela Dalmacija prije nešto više od stoljeća prodana za 100.000 dukata. Tvrđava je kompletno dovršena 1553. godine, o čemu svjedoči Giovanni Battista Giustiani koji ju je detaljno opisao. On tvrdi da je tvrđava izgrađena na grebenu okruženom morem i da je jednim dijelom povezana s kopnom. Trokutastog je oblika i ima tri obrambene točke. Prva je kružnog oblika i nalazi se na sjeverozapadnoj strani prema ulazu u luku. Od ovog bastiona do šiljka bastiona na jugu ima 100 passa (koraka), koliko je udaljen i šiljak bastiona na istoku. Opseg cijele građevine jest dakle 300 passa. Po opisu se zaključuje da se na okruglom dijelu tvrđave, graditelj Sanmichelli ga naziva torionom, nalazi mali trg s crkvicom. Na jugoistočnom dijelu tvrđave smještene su cisterne, a između bunarskih kruna i kapele nalaze se zgrade za posadu tvrđave.

Na žalost Giustiani u svom opisu ništa ne govori o topovskim otvorima ni na terasi ni u unutrašnjosti na razini mora. Jedino opisuje kazamate i njihovu dobru povezanost, ali ne

mletačkog plemstva na rok od dvije godine. Za trajanja funkcije ne smije napuštati tvrđavu pod prijetnjom smrtno kazne. Kastelan je zapravo politička dužnost, poput svojevrsnog komesara, a vojni se zapovjednik naziva kapetanom.

U prostorima na morskoj razini razlikuje se kružna forma od dugih pravokutnih prostora. U torionu je sačuvano sedam kazamata s topovskim otvorima. Na istoj razini u zapadnom dijelu, prema otvorenom moru i otoku Zlarinu, i danas je sačuvano šest kazamata, a prema kopnom dijelu dva topovska otvora. Prostor je tvrđave pod svodovima zaista impresivan. Sastoji se od tri pra-

Obrambeni kasteljeri na terasi

Za pravi izgled tvrđave u 16. stoljeću i za stupanj njezine dovršenosti nedostaju grafički prikazi. Stoga su za proučavanje ondašnjeg izgleda tvrđave važni grafički prikazi Šibe-

vokutne prostorije, jedne polukružne ispod toriona te hodnika koji ih međusobno povezuje. Pod svodovima je i prostor spremišta za kišnicu koji je današnjim istraživačima još uvijek

nedostupan. No da se radi o velikim prostorima svjedoči i Giustiani koji tvrdi da na tvrđavi ima vode za cijelu jednu godinu.

Zanimljivo jest da nadsvođeni dio mnogim knezovima i kapetanima Šibenika nije ulijevao povjerenje. Bojali su se da će se pri ispaljivanju svodovi srušiti zbog detonacija. Čak su predlagali da se prostor pod svodovima nasipa raznim materijalima. Još je veća zanimljivost da tvrđava nikad nije napadnuta niti je borbeno djelovala. Prvi i jedini pokušaj neslavno je propao kada se htjelo pucati na brodove Španjolske armade u blizini Zlarina. Ispaljena je kugla pala svega nekoliko metara od tvrđave jer se drveno postolje zbog velike vlage jednostavno raspalo. No i taj događaj koji zvuči poput anegdote na svojevrsan način svjedoči i o ulozi i funkciji takvih građevina. Tvrđava je s mora djelovala toliko moćno da joj se nitko nije usudio niti približiti. To je uostalom osim stvarne borbene vrijednosti i glavna zadaća takvih fortifikacijskih objekata - preplašiti i rastjerati moguće napadače.

U dijelu tvrđave pod svodovima kazamati su smješteni gotovo na razini mora. Oni su vrlo prostrani i dopuštaju nesmetano obavljanje svih poslova posade. Po zamisli Gian Girolama Sanmichellija, upravo su takvi topovi najbolji za uništavanje neprijateljskih brodova jer ih pogađaju direktno u bok, dok bi analogno tome prvenstvena uloga topova na terasi bila u obaranju jarbola. Na svodovima iznad kazamata nalaze se pravokutni svjetlarnici koji ujedno služe za ozračivanje. Barutni su se plinovi iz kazamata izbacivali s pomoću ventilacijskih kanala koji su se nalazili u debljini zida tvrđave, a završavali iznad parapeta tvrđave. Graditelj spominje sporedni kopneni ulaz u tvrđavu koji međutim nije pronađen pa je vjerojatno kasnije zatvoren, a komunikacija se s kopnom održavala preko drvenih opho-

da. Glavni je ulaz u tvrđavu na morskoj strani, na kamenoj kortini prema Šibeniku. Ta su ulazna vrata najvredniji arhitektonsko-skulptorski detalj na tvrđavi. Građena su u ma-

države. Lava i prigodni natpis oštetili su francuski vojnici. Car Franjo I. je nakon svog posjeta tvrđavi 1824. naredio da se iskleše novi lav i postavi na vrata.

Glavna ulazna vrata u tvrđavu

niri Sanmichellijevih vrata kakvih ima mnogo u Veroni, Veneciji i drugim gradovima. Na klesanju kamena i gradnji vrata radili su domaći majstori - Dujam iz Splita i Frano Dismanić iz Šibenika. Na trostepnom postolju iznad atike bio je postavljen veliki lav, simbol mletačke

Tog su lava vojnici Kraljevine Jugoslavije 1926. godine razbili i bacili u more.

Najveće je promjene tvrđava doživjela na svojoj terasi, još u vrijeme mletačke uprave kada se visina mjestimično povećavala, a značajno su se

Otvor za top s tragovima postolja

Svjetlarnici u stropovima

Otvori za odvod barutnog dima

mijenjali i zaštitni kavaljeri uz rub terase. No velike su se promjene dogodile početkom 19. stoljeća, iako su zadržane neke čvrste građevine na terasi, ponajprije one koje su služile za smještaj posade i kao skladišta baruta. Krajem 19. stoljeća uslijedila je još jedna velika rekonstrukcija i ti su radovi pretežno obavljani na terasi. Radovi su izazvani instaliranjem velikih obrambenih topova, zapravo uvođenjem žlijebnih umjesto glatkih topovskih cijevi. Postavljeni su novi topovi prema kanalu Sv. Ante i izvedeni novi otvori. Ta je gradnja, za

razliku od venecijanske, izvedena pravokutnim kamenom složenim u pravilne redove. Ujedno su polubastioni ponovno sniženi.

Godine 1911. na terasi je izgrađena semafora stanica koja je regulirala plovidbu kanalom Sv. Ante. Prije gradnje srušena je zgrada vojarnje koja se nalazila po sredini terase. Ostale građevine nisu srušene, ali vrlo brzo propadaju jer tvrđava zapravo prestaje biti vojna građevina. Vojnici su bili prisutni, ali samo kao straža na semaforskoj stanici. Između dva rata vojnici rade neke inter-

vencije s kojima su nagrdili tvrđavu, a jedna od tih intervencija je oštetila svod nad ulazom u zapadnu kortinu. Pokušalo se čak otvoriti i nove topovske otvore koji su također oštetili svod.

Konzervatorima je tvrđava dostupna od 1979. godine. Zatečene su ruševine na terasi, oštećeni svod i dio kortine prema moru, ali i mnogo otpadnog materijala, raslinje je nekontrolirano raslo i rastakalo obrambene kavaljere. Uz rampu s kojom se dolazilo na terasu na nasipu je sagrađena signalna stanica kojoj je prijetilo rušenje.

Već u prvim istraživanjima ustaovljeno je da je kamena kortina tvrđave dijelom ugrađena u more te da je visina prirodnih stijena uvjetovala visinu kamenog pojasa u njezinu podnožju. Topovski su otvori pri morskoj razini oblikom i materijalima podsjećali na topovske otvore tvrđave Sant Andrea na Lidu, koja ima cijelu kortinu izgrađenu u kamenu, iako nižu od tvrđave Sv. Nikole. Iznad kamene osnove cijeli je plašt na kortinama, torionu i polubastionima građen ciglom. Uporaba cigle u prostorima bogatim kamenom svjedoči o značenju koje je Venecija pridavala gradnji tvrđave Sv. Nikole. Cigla se brodovima u golemim količinama dovozila iz Venecije. Iako tvrđava nikada nije napadnuta, pa time ni oštećena, plašt se morao na nekim mjestima mijenjati. Naime utjecaj mora, atmosferskih faktora i vijeka trajanja uvjetovao je brzo propadanje cigle.

Izgradnja tvrđave Sv. Nikole u 16. stoljeću na ulazu u kanal Sv. Ante osigurala je grad Šibenik i njegovu luku od svih mogućih napada. Tvrđava je građena u formi trokuta, a taj je fortifikacijski oblik vrlo rijedak i u nas i u Europi. Takav oblik imaju još samo tvrđave Zarzanelo u Italiji i tvrđava u Sisku. Ipak za razliku od njih šibenska tvrđava nema istaknute kule te je visina kortine, polubastiona i toriona ista što omogućuje da

se cijela tvrđava doživljava kao jedinstven prostor.

O istražnim radovima na tvrđavi i o njezinoj mogućoj namjeni sugovornik nam je bio mr. sc. Josip Čuzela, prof., pročelnik Konzervatorskog odjela Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture u Šibeniku. To je ujedno čovjek koji najbolje poznaje tvrđavu Sv. Nikole i njegovim smo se znanstvenim radom o toj temi koristili u pripremi ovog napisa. Mr. Čuzela tvrdi da eventualnog korisnika plaše visoka ulaganja, budući da su svi radovi u tvrđavi vrlo skupi. Ona je uglavnom konstrukcijski sanirana, a taj su velik posao svojedobno odradile šibenske tvrtke. Skinute su sve nadogradnje i ruševine te uklonjene instalacije semaforne stanice. Bilo je izuzetno mnogo otpadnog materijala. Ono što su u početku na tvrđavi zatekli bilo je djelo zajedničkog rada mora, vjetera i ljudi. Znatno su bili oštećeni kavaljeri. Ipak je najveći zahvat bio uređenje toriona, koji je popločen na površini od gotovo 600 četvornih metara. Posebno je na tom dijelu terasa propuštala vodu, pa se uz popločavanje pokušalo izvesti što bolju hidroizolaciju. Zapravo je veći dio prostora vraćen u prijašnji izvorni izgled.

Za uporabu ove utvrde bilo je mnogo ideja i mnogo zainteresiranih, a i sada poneki navrate u zanimaju se za njezin status. Svaka je ideja dobrodošla ako poštuje njezinu veliku spomeničku vrijednost. Bilo je govora o muzeju podmorske arheologije. Veliko zanimanje pokazuju nautičari koji često plove pokraj tvrđave, a oni često plove između dva nacionalna parka - Kornata i Krke. Ona je svojim izgledom vrlo atraktivna i privlači svačiju pažnju.

Razgovor s mr. sc. Josipom Čuzelom, inače stručnjakom za utvrde (posebno u Dalmaciji), zaključili smo o razlozima koji su potaknuli rušenje mnogih gradskih zidina i utvrda, čega je u velikoj mjeri bilo i

u Šibeniku. To su poticali stanovnici gradova izvan zidina jer im se činilo da su na nekih način u tom gradu izopćeni. Ali bilo je to vrijeme kada su mnoge utvrde bile porušene i potom iskorištene kao građevni materijal. Tome je pridonijela i činjenica da ni naši povjesničari nisu mnogo pažnje posvećivali utvrdama i njihovu ispitivanju pa su prva temeljitija istraživanja zabilježena tek prije tridesetak godina.

Tvrđavu smo obišli s Miroslavom Škugorom, dipl. ing. arh., višim konzervatorom savjetnikom iz istog Kon-

Stubište za izlaz na terasu tvrđave

zervatorskog odjela. U tvrđavu smo ušli preko provizornog nasipa i drvenog prijelaza postavljenih između kopna i susjednog otočića te otočića i tvrđave Sv. Nikole. Na terasu smo se uspeli preko nasipa koji se upravo i uporabljuje za tu svrhu. Obišli smo sve dijelove tvrđave i uočili da vlaga u suradnji sa sedrom u stropovima stvara u unutrašnjosti tvrđave prave stalaktite. Razgledali smo dio koji su Austrijanci bili prenamijenili u zatvor te pažljivo i temeljito razgledali ulazna vrata. Vidjeli smo i krušnu peč na terasi u kojoj je, kad je očišćena i popravljena, čak ispečen i kruh.

Najviše je radova na tvrđavi napravljeno uoči rata jer poslije za temeljitiji rad nije baš bilo novca. Na obnovi tvrđave su radili ZAK - komunalno poduzeće i *Minigradnja* d.o.o. iz Šibenika te *Građeving* iz Rijeke. Radovi su nakon 8 godina ponovno nastavljeni. Sanirani su svi oštećeni dijelovi te očišćeno sve ono što je ostalo od svih koji su na tvrđavi bili - od Austrijanaca do JNA. Kompletno su završena i sva konzervatorska istraživanja. Najveći je zahvat napravljen na hidroizolaciji toriona i to se u međuvremenu pokazalo vrlo dobrim rješenjem. Obnovili su i rešetke u podu terase i sve kovane dijelove koje je djelovanje mora oštetilo. Pojedine su dijelove ožbukali, ali nisu mogli nabaviti posebnu ciglu za obnovu plašta. U međuvremenu je na tvrđavi ponovno narasla vegetacija pa će je trebati opet temeljito očistiti.

Bilo je mnogo zanimanja za namjenu tvrđave. Jedna je australska tvrtka sa sjedištem u Londonu htjela čak tvrđavu pretvoriti u kockarnicu, no ozbiljnije je pregovore omeo rat. Za ozbiljnije je razmišljanje potrebno riješiti i problem vlasništva. Sadašnji je vlasnik ipak Ministarstvo obrane, iako ju je bivša JNA napustila još 1979. godine. Inače je uoči rata tvrđava bila pripremljena za posjetitelje.

Zanimljiva je i sudbina samog ing. Škugora koji je na tvrđavu najprije došao kao izvoditelj da bi kasnije prešao u Konzervatorski zavod i postao stalno vezan uz ovu neobičnu tvrđavu. Uostalom na području nekadašnje općine Šibenik samo su tri lokaliteta imala najvišu moguću spomeničku zaštitu: katedrala, Bribirska glavica kao arheološko nalazište i tvrđava Sv. Nikole. Za te lokalitete i građevine praktički nikad nije bilo problema za dobivanje potrebnog novca. Čak ni rat ne bi zaustavio radove da tvrđavu grad nije izbacio iz svojih prioriteta.

Branko Nadilo